

Sotsiaalkaitseministri ning tervise- ja tööministri käskkirjaga kinnitatavate toetuse andmise tingimuste „Ühiskondlikku muutust toetavate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamine Ida-Virumaal“ seletuskiri

I Sissejuhatus

Toetuse andmise eesmärk on 1) parandada Ida-Virumaa elanikele osutatavate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste kättesaadavust ja taset, 2) suurendada Ida-Virumaa kohaliku omavalitsuse (edaspidi KOV) töötajate ning sotsiaal- ja tervishoiutöötajate võimekust ning 3) motiveerida uute sotsiaal- ja tervishoiutöötajate Ida-Virumaale tööle tulemist.

Tegevusi rahastatakse Õiglase Ülemineku Fondist (edaspidi ÕÜF). Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1056, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond, artikli 8 lõikele 2 toetatakse fondist hariduse ja sotsiaalse kaasamise valdkonna tegevusi, mis on kooskõlas territoriaalse kavaga.

Vastavalt „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ lisale 1 „Õiglase ülemineku territoriaalne kava“¹ (edaspidi *territoriaalne kava*) saab üleminek kliimanetraalsele majandusele Ida-Virumaal olla õiglane ja jätkusuutlik vaid siis, kui see hõlmab ulatuslikumat haridus- ja sotsiaalsüsteemi arendamist, kuna see määrab maakonna atraktiivsust elu ja töökohana.

Territoriaalse kava punkti 2.1 kohaselt on Ida-Virumaa elanike arv ajavahemikus 1990–2019 vähenenud 221 807 inimeselt 136 240 inimeseni, mis on suurim rahvastiku vähenemine Eestis. Tööealise elanikkonna vähenemine ja ülalpeetavate osakaalu suurenemine on tekitanud olukorra, kus juba praegu paistab Ida-Virumaa silma halvemate sotsiaalmajanduslike näitajate poolest (nt suhteline vaesus ning tervise-, soo-, vanuse- jm parameetritel põhinev ebavõrdsus).

Ülemineku sotsiaalne mõju avaldub eelkõige põlevkivisektori töötajate ja nende perede heaolus. Põlevkivisektoris töötavates leibkondades elab u 16 000 inimest, kellest 3500 on alaealised, kusjuures 34% leibkondadest on ainult üks palgatulu saaja. Põlevkivisektori vähenemise kontekstis on umbes 8000 inimesel otsene oht langeda alla vaesuspiiri.

Ülemineku tulemusena võib Ida-Viru keeruline sotsiaalne olukord veelgi süveneda. Ülemineku tagajärjel toimetulekutoetuse saajate arvu suurenemine õhustab KOV-ide niigi piiratud sotsiaalabi teenuste osutamise võimet. Sellele lisavad pinget ajalooliselt esinenud raskused piirkonda kvalifitseeritud sotsiaal- ja tervishoiutöötajate leidmisega.

Keskkonnamõjude kohta on territoriaalses kavas välja toodud, et põlevkivitööstus on avaldanud mõju Ida-Virumaa elanike tervisele. 30 aastat tagasi tehtud esimesed uuringud põlevkivisektori tervisemõju kohta näitasid raskmetallide ja polüaromaatsete süsivesinike metaboliitide suurenenud taset sektori töötajate ja piirkonna elanike seas. 2014–2015 tehtud esialgne põlevkivisektori tervisemõjude uuring andis kinnitust, et Ida-Viru maakonna elanike tervises seisund on kehvem kui mujal Eestis, mille üks võimalik põhjus on põlevkivisektorist tulenev keskkonnareostus. Selliste leidude kinnitamiseks tuleb teha põhjalik terviseuuring.

Territoriaalses kavas on sätestatud arenguvajadused ja -eesmärgid, mille kohaselt tuleb kohalikke sotsiaalteenuseid ajakohastada, et edukalt toime tulla nõudluse kasvuga, mis tuleneb põlevkivitööstuse hääbumisega seotud majanduslikest ja psühholoogilistest tagajärgedest endistele sektori töötajatele ja nende perekondadele. Hästi integreeritud, kättesaadava ja kohaspetsiifilise tervishoiu- ja sotsiaalteenuste võrgustiku loomiseks on vajalik valdkondlik

¹ Riigi Tugiteenuste Keskus (rtk.ee).

innovatsiooni- ja arendustegevus, mida on aga võimatu ellu viia ilma kvalifitseeritud tervishoiutöötajate meelitamiseta Ida-Virumaale.

Kui Euroopa Sotsiaalfond+ rakendamisel keskendub Eesti pikaajalise hoolduse korraldamisele ehk uute teenuste arendamisele ja ka kvaliteedi parandamisele, siis ÕÜFi raames keskendutakse pigem spetsialistide motiveerimisele ja koolitamisele, kuna maakonnas on suur probleem baasteenuste pakkumisel/osutamisel ning teenuste kvaliteet ei ole kõige parem.

Varem on Sotsiaalministeerium 2020. aastal Ida-Virumaal käivitanud arendusprogrammi „Pöördepunkt“. Programmi elluviimise periood oli 1. märts 2020 kuni 24. juuni 2021. Arendusprogrammiga soovis Sotsiaalministeerium suurendada riigipoolset tuge Ida-Virumaa KOV-ide täisealiste sotsiaalhoolekandelistele ülesannete täitmisel, suurendades seeläbi nende võimekust reageerida valdkondlikele kitsaskohtadele sotsiaalteenuste korraldamisel ning toetades KOV-i juhtimise ja institutsionaalse võimekuse kasvu. Arendusprogramm sisaldas nõustamisi, koolitusi ja teenusedisaini meetodika rakendamist. Arendusprogramm oli riigi esmane katseprojekt, mille eesmärk oli toetada ühte regionaalset piirkonda sotsiaalteenuste strateegilisel planeerimisel ja teenuste kättesaadavuse parandamisel.

Paralleelselt Ida-Virumaa arengukava koostamiseks ning ÕÜFi meetme määratlemiseks ja rakendamiseks korraldati kogutud sisendi baasil ja töörühma töö tulemusena Ida-Viru maakondlik strateegiaseminar, kus osalesid KOV-ide juhid ja spetsialistid, ettevõtjad, noorsootöötajad, kolmanda sektori esindajad, haridus-, sotsiaal-, kultuuri- ja spordivaldkonna esindajad jt asjaomased sotsiaalpartnerid. Seminari raames lepitati kokku maakonna strateegilised eesmärgid ning territoriaalse kava olulisemad arengusuunad ja tegevused.

Eespool kirjeldatud töö tulemusena keskendub käesolev TAT kolmele Ida-Viru-spetsiifilisele tegevusele:

- a) integreeritud teenuste (sotsiaal- ja tervishoiuteenused) kättesaadavuse parandamine Ida-Viru maakonnas, mille tulemiks on katkematu teenus klientide jaoks (sh vaimse tervise valdkonnas). Ida-Virumaa probleemid on juba praegu teravamad kui mujal Eestis ning väljumine põlevkivipõhisest majandusmudelist ägestab neid potentsiaalselt veelgi. Hästi toimiv sotsiaalkaitse- ja tervishoiusüsteem on ülemineku raames oluline element, kuna sellest sõltub, kas inimesed näevad piirkonnas elamise võimalusi või otsivad neid mujalt. Seetõttu on investeringud sotsiaal- ja tervishoiuteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamisse ÕÜFi vahenditest möödapääsmatud;
- b) motivatsioonipaketi loomine sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas töötavatele spetsialistidele, et motiveerida neid valima töökohaks põlevkivisektori pikaajaliste tervisemõjudega ja endiste põlevkivisektori töötajate sissetulekute vähenemise tõttu täiendava sotsiaalmajandusliku surve all kannatav piirkond. Paketi tulemusel luuakse n-ö starditoetus, mis aitab uuel spetsialistil ennast Ida-Virumaal sisse seada, mis omakorda teeb uue spetsialisti Ida-Virumaal tööle asumise efektiivsemaks ja produktiivsemaks;
- c) elluviija ja partneri koostöös innovatsiooniprogrammi käivitamine, mille eesmärk on arendada uusi kohaspetsiifilisi sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid ning tugevdada koostööd eri osapoolte ja põlevkivisektori töötajate sihtrühmade vahel.

Toetatavate tegevuste tulemusel on Ida-Virumaal sotsiaal- ja tervishoiuteenused paremini integreeritud ja nende kättesaadavus on paranenud, samuti on paranenud sotsiaal- ja tervishoiutöötajate kvalifikatsioon ja nende arv on kasvanud. Tegevusi viiakse ellu ajavahemikul 01.11.2022–31.12.2027.

Toetuse andmise tingimuste (edaspidi TAT) tegevuste elluviijaks ja peamiseks koordineerijaks on Sotsiaalministeeriumi hoolekande ja sotsiaalse kaasatuse osakond ning partneriks Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit (edaspidi ka IVOL). IVOLil puudub praegu pädevus juhtida sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna arengut Ida-Viru maakonnas. Nimetatud pädevus luuakse ÕÜFi rahastuse ja TAT tegevuste tulemusena. Praegu kuuluvad IVOLi koosseisu kõik Ida-Virumaa KOV-id, seega

tagab IVOLi juurde pädevuse tekitamine keskse pädevuse kogu piirkonnas. ÕÜFi vahenditest rahastamise lõppemise järel rahastatakse TAT tegevusi vastavalt meetme tegevuste elluviimise käigus KOV-ide ning sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna organisatsioonide vahel sõlmitud kokkulepetele.

TAT eelarve on kokku 7 142 857 eurot, sh ÕÜFi toetus 5 000 000 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 2 142 857 eurot.

Toetuse andmise aluseks on ÕÜFi eesmärgid, sealhulgas kliimaneutraalsele ringmajandusele üleminekust tulenevate sotsiaalmajanduslike probleemidega toimetuleku toetamine.

TAT käskkirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi hoolekande ja sotsiaalse kaasatuse osakonna nõunik Regina Sergejeva (tel 626 9219, regina.sergejeva@sm.ee) ja nutika arengu toetamise osakonna peaspetsialist Tiia Taevere (tel 626 9131, tiia.taevere@sm.ee). Käskkirja juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Piret Eelmets (tel 626 9128, piret.eelmets@sm.ee).

Käskkirja on keeleteimetanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeleteimetaja Virge Tammaru (tel 626 9320; virge.tammaru@fin.ee).

TAT ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

II Käskkirja sisu

ÕÜFi vahendite kasutamisel perioodil 2021–2027 Eestis on aluseks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2021/1060 artiklis 4 nimetatud partnerlusleppe alusel koostatud ning Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud ja Euroopa Komisjoni poolt kinnitatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027” (edaspidi *rakenduskava*). Rakenduskava viiakse ellu Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (ÜSS2021_2027) § 1 lõike 1 punkti 1 alusel.

ÜSS2021_2027 § 4 lõike 3 alusel Vabariigi Valitsuse kehtestatud meetmete nimekirja kohaselt on Sotsiaalministeerium rakendusasutuseks (edaspidi RA) ja Riigi Tugiteenuste Keskus rakendusüksuseks (edaspidi RÜ) ÕÜFist rahastatavale prioriteetse suuna „Õiglane üleminek” meetmele 21.6.1.12 „Ühiskondlikku muutust toetavate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamine Ida-Virumaal” (edaspidi *meede*).

Vastavalt ÜSS2021_2027 § 10 lõikele 2 ja kooskõlas lõikega 4 võib RA rakenduskavas ja meetmete nimekirjas märgitud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks koostada meetme rakendamiseks TAT.

TAT sisaldab eesmärkide ja tegevuste kirjeldust, eelarvet, toetatavate tegevuste sihtrühma ja tulemusi, seost Eesti pikaajalise arengustrateegiaga „Eesti 2035” sihtidega ja heaolu arengukava eesmärkidega ja rakendamise tingimusi.

TAT sisaldab 11 punkti:

1. punkt „Reguleerimisala ja seosed Eesti pikaajalise arengustrateegiaga „Eesti 2035” ja valdkondlike arengukavadega”;
2. punkt „Toetatavad tegevused, eesmärk, elluviimise aeg, elluviija ja tulemused”;
3. punkt „Näitajad”;
4. punkt „Tegevuste eelarve”;
5. punkt „Kulude abikõlblikkus”;
6. punkt „Toetuse maksmise tingimused ja kord”;
7. punkt „Elluviija ja partneri kohustused”;

8. punkt „Aruandlus“;
9. punkt „TAT muutmine“;
10. punkt „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“;
11. punkt „Vaiete lahendamine“.

Punkt 1. Reguleerimisala ja seosed Eesti pikaajalise arengustrateegiaga „Eesti 2035“ ja valdkondlike arengukavadega

Punktis kirjeldatakse meetme reguleerimisala, TAT eesmärgid ning seoseid Eesti pikaajalise arengustrateegiaga „Eesti 2035“ sihtide ja aluspõhimõtetega.

„Eesti 2035“ indikaatoritesse „Soolise võrdõiguslikkuse indeks“ ja „Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“ panustatakse TAT tegevuse 2.2 „Teadmiste, oskuste ja motivatsiooni suurendamine“ alategevusega 2.2.3, millega luuakse ja rakendatakse Ida-Virumaa KOV-ide olukorral, võimalustel ja vajadustel põhinev jätkusuutlik ning soolist võrdõiguslikkust ja võrdsete võimaluste (sh ligipääsetavuse) edendamist toetav koolitus-, nõustamis- ja tugisüsteem. Koolituste ja nõustamistegevuste planeerimisel arvestatakse iga KOV-i eripära (nt riigikeeleoskuse taset, rahvastiku koosseisu ja paiknemist).

Ida-Virumaa KOV-ide otsustajate ning poliitikakujundajate ja -rakendajate soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste edendamise alase võimekuse parandamiseks viiakse 2023–2028 ellu pilootprojekt, mille raames luuakse rätseplahendusel põhinev, st Ida-Virumaa KOV-ide olukorda, võimalusi ja vajadusi arvestav ja jätkusuutlik koolitus-, nõustamis- ja tugisüsteem (sh töövahendid ja võrgustik), mis toetab soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste (sh ligipääsetavuse) süstemaatilist ja eesmärgistatud edendamist Ida-Virumaa KOV-ides ning seeläbi kohaliku tasandi meetmete ja tegevuste paremat sihitamist ja kvaliteeti, samuti ressursside säästlikumat ja tulemuslikumat kasutamist.

„Eesti 2035“ aluspõhimõtete hoidmist ja sihi saavutamist tasakaalustatud regionaalset arengut, soolist võrdõiguslikkust, võrdseid võimalusi ja ligipääsetavust edendaval moel mõõdetakse järgmiste „Eesti 2035“ tegevuskava näitajatega: püsiva suhtelise vaesuse määr, soolise võrdõiguslikkuse indeks, hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik ning ligipääsetavuse näitaja. Soolise võrdõiguslikkuse, võrdse kohtlemise ja ligipääsetavuse edendamisse ning püsiva suhtelise vaesuse määra vähendamisse panustatakse Ida-Virumaa KOV-idele temaatilise koolitus-, nõustamis- ja tugisüsteemi loomisega.

Seoses õiglase üleminekuga eelanalüüsitakse TAT raames Ida-Virumaa peamisi soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise probleeme, millega KOV-id peavad eelkõige arvestama enda teenuste arendamisel ja pakkumisel. Eelanalüüs selgitab välja ka KOV-i otsustajate, poliitikakujundajate ja -rakendajate teadlikkuse, hoiakud, valmisoleku ja ressursid soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise edendamiseks. Koolitatakse Ida-Virumaa kaheksa KOV-i otsustajaid ning poliitikakujundajaid ja -rakendajaid soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste edendamise teemal eesmärgiga suurendada nende teadlikkust: 1) soolistel jm tunnustel põhineva ebavõrdsuse ilmingutest, nende põhjustest ja tagajärgedest; 2) võrdsete võimaluste ja soolise võrdõiguslikkuse edendamise, sh soolõime vajalikkusest ja kasust ning 3) KOV-ide rollist ja edendamise kohustusest. Samuti aidatakse koolitustega kaasa soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtetega arvestamise oskuste parandamisele kohaliku elu korraldamises. Nõustamistegevuste raames aitavad soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste (sh ligipääsetavuse) eksperdid kohaliku tasandi poliitikakujundajatel ja -rakendajatel läbimõeldult, sisuliselt ja süsteemselt edendada soolist võrdõiguslikkust ja võrdseid võimalusi pilootprojekti valitud arengukavade, programmide, meetmete ja õigusaktide eelnõude väljatöötamisel ja rakendamisel.

TAT ettevalmistamisel ja rakendamisel tagatakse, et inimese ea tõttu ei diskrimineerita ühtegi TAT sihtrühma liiget. Nõustamisel, teabepäevadel ja infohommikutel ning muudel üritustel pööratakse

tähelepanu vanemaealistele võrdsete võimaluste tagamisele juurdepääsul informatsioonile, sh jäetakse piisavalt aega küsimustele vastamiseks, et aidata osalejatel kinnistada kuuldu nendele sobivas tempos.

Indikaatorisse „Ligipääsetavuse näitaja“ panustatakse seeläbi, et inimene saab temale vajalikku teenust ühest kohast ja eri valdkondade teenuste osutamise vahel ei teki katkestust, mis inimese olukorda võiks kahjustada. Eesmärki ellu viies arvestatakse tegevustes, et sihtrühma kuuluvad inimesed võivad olla nt liikumis-, nägemis-, kuulmis- või intellektipuudega. TAT-s nimetatud tegevuste elluviimisel jälgitakse, et liikumispuudega inimestele oleks tagatud ligipääs ürituse asukohale/ruumile.

TAT vajalikkuse põhjendus

Kuigi sotsiaalkaitstesüsteem Eestis tervikuna vajab ümberkorraldusi ja tõhustamist ning paremat tervishoiuteenustega integreerimist, on Ida-Virumaa probleemid veelgi teravamad sealse sotsiaalmajandusliku olukorra, rahvastiku koosseisu, KOV-ide võimekuse ja muude kultuurilis-ajalooliste põhjuste tõttu. Üleminek kliimanetraalsusele omab potentsiaali ägestada Ida-Virumaa probleeme veelgi.

Hästi toimiv sotsiaalkaitse- ja tervishoiusüsteem on üks eeldusi piirkonna edasisele arengule ning seeläbi ka oluline element töötleva tööstuse (põlevkivitööstuse) lineaarselt majandusmudelilt edasiliikumiseks ringmajanduse ärimudelile, sest sellest sõltub, kas inimesed näevad piirkonnas elamise võimalusi või otsivad neid mujalt, mistõttu on ÖÜF-ist piirkonna sotsiaal- ja tervishoiuteenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamisse investeerida õiglase ülemineku tagamiseks mõõdapääsmatu. Samuti tuleb arvestada, et üleminekul on mõju ka KOV-ide eelarvele, sest maksutulud vähenevad, mistõttu on Ida-Virumaal väga oluline tõhustada sotsiaal- ja tervishoiuteenuste osutamist.

Vabariigi Valitsuse loodud hoolduskoormuse rakkerühm esitas 2017. aasta novembris poliitikasuunised Eesti pikaajalise hoolduse süsteemi tõhustamiseks ja pereliikmete hoolduskoormuse vähendamiseks ([Rakkerühma lõpparuanne \(elvi.ee\)](http://Rakkerühma_lõpparuanne(ELVI.EE))). Ühe olulise suunana toodi välja vajadus sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna parema integreerituse järele pikaajalise hoolduse pakkumisel. Seetõttu töötas Sotsiaalministeerium koostöös haldusalas tegutsevate partneritega välja esmatasandi hoolduse koordineerimise kontseptsiooni ning 2018. aasta alguses alustati kuue konkursi käigus leitud piirkonnaga (Saaremaa koos Muhu ja Ruhnuga, Tallinn, Tori, Rakvere, Tõrva koos Valga ja Otepäega ning Tartu) esmase kontseptsiooni testimist ja edasiarendamist. Tihedas koosloome protsessis on huvigruppidega jõutud kokkuleppele, et inimesekeskse abi korraldamiseks on vaja üle riigi sarnastel põhimõtetel toimivat koordineerimismudelit. Samas on eri piirkondade kogemus näidanud ka seda, et koordineerimismudeli edu tagamiseks on oluline jätta ruumi piirkondlikele eripäradele, ent tagada keskne tugi koolituste, tööjuhendite ja infotehnoloogiste abivahendite näol.

Ida-Virumaa maakonna heaoluprofiilis on välja toodud maakonna sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna nõrgad küljed: hoolekandmise abi tagamisel on suured erinevused kättesaadavuse ja kvaliteedi osas, sotsiaalvaldkonna töötajad ei jõua iga üksiku abivajajani, maakonna sotsiaaltöö koordinaatori või üksuse puudumine, puudega inimeste suur osakaal ja kasvutendents kõikides vanuserühmades, KOV-idel puudub abivajajate andmete seire, võrgustikud on ebaühtlased, teenused on määratud kättesaadavuse, mitte vajaduspõhisuse järgi, toetavate teenuste pakkujatel ei jätku spetsialiste, puudus on eestikeelsetest spetsialistidest, vaimse tervise toetamine on puudulik. Seetõttu on oluline tagada sotsiaalvaldkonna arendamine, et tekiks ühtne hästi kättesaadav sotsiaalteenuste võrgustik, areneks koostöö tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemi vahel. Piirkonnas tuleb suurendada riigipoolset tuge Ida-Virumaa KOV-idele sotsiaalhoolekandliste ülesannete täitmisel, suurendades seeläbi nende võimekust reageerida valdkondlikele kitsaskohtadele sotsiaalteenuste korraldamisel ning toetades KOV-i juhtimise ja institutsionaalse võimekuse kasvu.

Punkt 2. Toetatavad tegevused, eesmärk, elluviimise aeg, elluviija ja tulemused

Punktis 2 kirjeldatakse tegevusi TAT eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks. Tegevuste juures näidatakse sihtrühm, tegevuse abikõlblikkuse periood ja elluviija. TAT tegevusi viib partnerina ellu IVOL.

Vastavalt rakenduskava DNSH (ingl *do no significant harm*) analüüsile ei kahjusta TAT tegevused oluliselt ühtegi sätestatud keskkonna- või sotsiaalset eesmärki. Koolituste korraldamisel ja teadlikkuse suurendamisel tuleb korduskasutada maksimaalselt materjale ja vahendeid ning planeerida üritusi läbimõeldult, et nendel osalemine oleks vähima ökoloogilise jalajäljega. Teenuste ja toodete (mööbel, puhastustooted, kontoritarbed, IT-seadmed) riigihangetes tuleb kasutada keskkonnahoidlikkuse kriteeriumeid.

Hangete korraldamisel järgitakse võimaluse korral keskkonnahoidlike riigihangete põhimõtteid, mille puhul hangitavate toodete või teenuste olemusringil nii tootmisel, kasutamisel kui kasutusest kõrvaldamisel on võimalikult väike või neutraalne keskkonnamõju. Trükiste või muude paberkandjal olevate materjalide tellimisel lähtutakse soovitatavalt keskkonnaministri 29. juuni 2021. a määruse nr 35 lisas 4 sätestatud põhimõtetest.

Messidel osalemisel, temaatiliste ürituste ja ümarlaudade korraldamisel lähtutakse võimaluse korral keskkonnasõbraliku sündmuse põhimõtetest nii jäätmete kogumisel, tootlustamisel, materjalide (meened, sildid, trükised jms) valikul, transpordi korraldamisel (võimaluse korral tagatakse osalemine distantsilt), energiakasutuses kui infovahetuse puhul. Kõik sündmused on kõigile sihtrühmadele ligipääsetavad.

Nii olemasolevate kui uute infotehnoloogiliste teenuste arendamisel seatakse eesmärgiks sihtrühmadele võimalikult tõhusa ja tervikliku teabe kättesaadavuse tagamine. Hõlbustatakse ettevõtjate ja töötajate suhtlust riigiga, tagatakse riigiasutuste omavaheline automaatne andmevahetus, andmete ja infovahetuse turvalisus ning panustatakse teadlikkuse suurenemisele olemasolevast teenusest, mille tulemusel väheneb paberdokumentide kasutamine. Luues võimalused andmevahetuseks eri osapooltega, väheneb meili teel tehtavate päringute ja kirjavahetuste arv, mis kokkuvõttes vähendab ka digiprügi tekkimist.

TAT-s nimetatud tegevuste elluviimisel ei koguta mingil viisil infot tegevustes osalevate inimeste rassi ja rahvusliku kuulumise ega usu ja seksuaalse sättumuse kohta. Seeläbi ei ole võimalik ka kedagi eeltoodud kriteeriumide tõttu diskrimineerida või panna teiste osalejatega võrreldes eelisseisundisse. Rahvuslikust kuuluvusest tuleneva võrdse kohtlemise tagamiseks korraldatakse infoüritusi, koolitusi ja nõustamisteenust ning antakse välja juhendmaterjale vene keeles.

Tegevuse 2.1 „Integreeritud sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamine“ raames toetatakse integreeritud sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamist, pakkumist ja kättesaadavuse parandamist Ida-Viru maakonnas.

Sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi vaatest on oluline võtta Ida-Virumaa eritähelepanu alla ja tagada nende valdkondade arendamine, et tekiks ühtne hästi kättesaadavate teenuste võrgustik, areneks koostöö sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi (sh lastekaitse) vahel, mis toetaks piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut ja inimväärse elukeskkonna teket, ning panustada seeläbi õiglase ülemineku protsessi Ida-Virumaal. See tähendab, et inimene saab temale vajalikku teenust ühest kohast ja eri valdkondade teenuste osutamise vahel ei teki katkestust, mis inimese olukorda võiks kahjustada (nt kui inimesel on terviserike, suunatakse ta pärast meditsiinilist sekkumist kohe sobivaid sotsiaalteenuseid saama, mitte ta ei pea neid hakkama ise otsima).

Piirkonnas tuleb suurendada riigipoolset tuge Ida-Virumaa KOV-idele sotsiaalhoolekandelistele ülesannete täitmisel, suurendades seeläbi nende võimekust reageerida valdkondlikele

kitsaskohtadele sotsiaalteenuste korraldamisel ning toetades KOV-ide juhtimise ja institutsionaalse võimekuse kasvu. Tegevuse abil pakutakse sotsiaalvaldkonnas töötavatele spetsialistidele koolitusi ja õpetatakse täiendavaid erioskusi ning võimestatakse piirkonna lastekaitse- ja hoolekandeesutusi, et parandada teenuste kvaliteeti. Tegevuse sihtrühmaks on sotsiaal-, tervishoiu- ja haridusvaldkonna töötajad, kelle ülesanne on toetada lastega peresid. Kokku on aastatel 2022–2023 planeeritud koolitada 70 erivaldkonna spetsialisti. Koolitused toimuvad igal aastal vastavalt vajadusele.

Tegevus 2.2 „Teadmiste, oskuste ja motivatsiooni suurendamine“. Tegevusega toetatakse piirkonnas töötavate sotsiaal- ja tervishoiutöötajate, sh lastekaitsetöötajate teadmiste ja oskuste parandamist ning piirkonda tööle tulevatele spetsialistidele motivatsioonipaketi väljatöötamist, et tagada piirkonnas senisest tõhusamalt riskiolukorras olevate lastele ja peredele teenuste osutamise võimekus ja teenuste parem kvaliteet. Töötatakse välja ja lepitakse kokku motivatsioonipakett sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas töötavatele spetsialistidele, et soodustada nende tööle tulemist Ida-Viru maakonda, kuhu kvalifitseeritud töötajaid leida on praktikas osutunud keeruliseks. Tegevuse raames pakutakse sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna spetsialistidele koolitusi, õpetatakse täiendavaid erioskusi ning nõustatakse piirkonna lastekaitse- ja hoolekandeesutusi, et parandada teenuste kvaliteeti ja leida potentsiaalseid uusi töötajaid. Tegevuse sihtrühmaks on sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna (sh lastekaitse ja laste hoolekanne) töötajad, asjaomased ametnikud KOV-idest, era- ja mittetulundussektorist. Eritähelepanu pööratakse teenustele, mille osutamiseks on Ida-Viru maakonnas keeruline leida kvalifitseeritud töötajaid või töötajaid on puudu.

Ida-Virumaa KOV-ide otsustajatele ja poliitikakujundajatele luuakse jätkusuutlik koolitus-, nõustamis- ja tugisüsteem, mis toetab soolise võrdõiguslikkuse ja võrdsete võimaluste (sh ligipääsetavuse) edendamist Ida-Virumaa KOV-ides.

Tegevus 2.3 „Innovatsiooni- ja arendustoetuse arendamine“. Elluviija ja partneri koostöös tehakse KOV-i ja erasektori (vahetult teenuse osutajad) arutelude käigus ideekorje, et töötada välja kriteeriumid ja tingimused, et toetada Ida-Virumaal innovatsiooni kaasamist ja integreerimist sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna teenuste arendamise ja pakkumise projektidesse ning seeläbi panustada poliitikakujundamise kvaliteedi parandamisse. See tähendab nii uudsete lahenduste väljatöötamist ja testimist kui ka uute tehnoloogiate, platvormide jms rakendamist (nt innovatsiooniprogrammi algatamine ja elluviimine uudsete lahenduste, koostöövormide ja teenuste arendamise projektide ellukutsumiseks, teadus- ja arendustegevuse toetamiseks ja rahastamiseks) sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas. Tulenevalt ideekorje tulemustest töötab RA vajaduse korral välja TAT määrase, sh muudetakse käesoleva TAT eelarvet, et korraldada taotlusvoor.

Punkt 2.4 „Riigiabi“

Riigiabi reguleerivad ELi õigusaktid ning riigisisese tasandil konkurentsiseaduse riigiabi peatükk (6. pkt). Vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 107 lõikele 1 on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust.

Otsustamaks, kas tegevuse puhul on tegemist riigiabiga, tuleb analüüsida, kas abi vastab kõigile neljale järgmisele tingimusele:

- abi antakse riigi, linna või valla vahenditest;
- abimeetmel on valikuline iseloom, see tähendab, et see on suunatud teatud ettevõtjale, ettevõtjate gruppide või mingite kindlate kaupade tootmiseks;
- abimeede annab eelise abi saajale;
- abimeede moonutab või võib moonutada konkurentsi ja kaubandust Euroopa Liidu riikide vahel.

EL-i vahenditest pärit vahendeid loetakse riigi vahenditeks juhul, kui riigi ametiasutusele on jäetud abi osutamisel teatud kaalutusõigus, nt abisaajate valikul. Abi valikuline iseloom on tingimus, mis

eristab riigiabi ja nn üldisi meetmeid. Euroopa Komisjon on kohtupraktika baasil selgitanud, et valikulisust saab hinnata mitmel tasandil: varaline, piirkondlik, õiguslik ja tegelik valikulisus. Riigiabi käsiraamatus sedastatakse, et abimeetmel on valikuline iseloom näiteks järgmistel juhtudel:

- abimeedet administreerivad ametkonnad omavad teatud kaalutusõigust (kõik taotlemisel põhinevad meetmed on valikulised);
- abimeedet rakendatakse ainult teatud osal liikmesriigi territooriumil (see kehtib regionaalabi kavade puhul) või on abimeede suunatud ainult teatud suurusega ettevõtjatele (näiteks VKEdele) või teatud sektori ettevõtjatele.

TAT raames kasutatava ja antava toetuse näol on tegemist riigi ressurssidega, seega on esimene kriteerium täidetud.

Teise olulise komponendina tuleb selgeks teha, kas abi saaja on ettevõtja.

Riigiabi kontekstis tuleb lugeda ettevõtjaks kõiki üksusi, mis tegelevad järjekindlalt majandustegevusega; seda eeldusel, et isik pakub vastutasu eest mingit kaupa või teenust, mida vähemalt potentsiaalselt võiks turumajanduse tingimustes pakkuda ka konkurendid. Toetuse elluviija Sotsiaalministeerium ja partner Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit (IVOL) TAT raames seda ei tee (koolitustel, infopäevadel ja aruteludel osalemine on sihtrühmale tasuta), seega ei saa nende tegevust lugeda majandustegevuseks. Tegemist on olemuselt mittemajandusliku tegevusega, mis haakub Sotsiaalministeeriumi põhitegevustega sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas (mh aidata piirkonna KOV-e nende ülesannete täitmisel) ning IVOLi põhikirja kohaste ülesannetega (sh tulenevalt põhikirja § 4 punktist 17 korraldada maakonnas terviseedenduse alast tegevust).

TAT-ga kavandatud tegevused on lühidalt järgmised:

- 1) alategevuse 2.1.1 raames hinnatakse Ida-Virumaa KOV-e küpsusmudeliga (SCIROCCO), et tuvastada, kui valmis on KOV liikuma sotsiaal- ja tervishoiuteenuste parema koordineerimise ja integreerituse suunas. Peale hindamist töötatakse välja vastava KOV-i koordineerimismudel (üksikjuhtumiplaani koostamiseks ja teenuste koordineeritud osutamiseks, isikustatud teenuseid tegevuse raames ei osutata);
- 2) alategevuste 2.1.2–2.1.4 ja 2.2.1–2.2.3 raames toimuvad koolitused, arutelud ja infopäevad, mis on mõeldud KOV-i tööajatele ning sotsiaalhoolekande- ja tervishoiutöötajatele (need on osalejatele tasuta);
- 3) alategevuse 2.1.3 raames tuvastatakse statistilise teabena (mudeli rakendamise kordade arv), kas toimub ka koordineerimismudeli rakendamine (juhtumikorralduse käigus suunatakse kompleksvajadusega inimesed saama sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid, mida rahastatakse KOV-i või riigi eelarvest; teenust saavate inimeste andmeid töötlevad sotsiaal- ja tervishoiuteenuse osutajad vastavalt teenusele kohalduvale õigusaktile);
- 4) tegevuse 2.3 raames tehakse üksnes ideekorje ja analüüs rahastamist vajavatest tegevustest, et parandada ja arendada Ida-Virumaa sotsiaal- ja tervishoiuteenuste kättesaadavust ning parandada poliitikakujundamise kvaliteeti.

Teenust sisse ostes on IVOL kohustatud järgima riigihangete seadust ja lähtuma ka keskkonnahoidlike riigihangete nõuetest. Vastavalt riigihangete seadusele (§ 5 lg 2 p 2) on kohaliku omavalitsuse üksuste ühendus avaliku sektori hankija ja talle kohaldub riigihangete seaduses sätestatud kord. IVOL on vastavalt põhikirjale Ida-Viru maakonna valdade ja linnade vabatahtlik ühendus, maakondlik kohaliku omavalitsuse üksuste liit. Kõik riigihankes osalevad teenuseosutajad pakuvad teenust turuhinnaga ning ei saa seetõttu eelist.

Punkt 3 „Näitajad“

Punktis 3 on nimetatud TAT näitajad, mis aitavad mõõta eesmärkide saavutamist nii kvantitatiivselt, kvalitatiivselt kui ajaliselt. Punktis on esitatud meetmete nimekirja väljundnäitaja ja tulemusnäitaja ning nende algtasemed ja sihttasemed aastateks 2024 ja 2027. TAT panustab otseselt meetmete

nimekirja väljundnäitajasse „Osaluskindade arv“ ja tulemusnäitajasse „Inimeste osakaal, kelle kvalifikatsiooni tase on tõusnud või saanud vastava tunnistuse koolituse läbimise ees“.

Punkt 4 „Tegevuste eelarve“

TAT eelarve on 7 142 857 eurot, sh ÕÜFi toetus 5 000 000 eurot, millele lisandub riiklik kaasfinantseering 2 142 857 eurot. Aastate ja tegevuste kaupa on eelarve näidatud TAT lisa 2 finantsplaanis ja selle kasutamist on selgitatud lisa 3.

Punkt 5 „Kulude abikõlblikkus“

Abikõlblike kulude, sh mitteabikõlblike kulude määramisel tuleb lähtuda Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määrusest nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*).

Abikõlblikud otsesed kulud on tegevuste elluviimiseks vajalikud kulud, sh väliskoolituse ja -lähetuse kulud Euroopa Liidu liikmesriikides, Norras, Liechtensteinis, Šveitsis ja Islandil. Väljaspool Euroopa Liitu tekkinud kulud võivad moodustada kuni 3% TAT eelarvest.

Abikõlblikud on tegevuste elluviimise toetamiseks korraldatavates n-ö toetavates tegevustes (nt meeskonnakoolitused, inspiratsioonipäevad, konverentsid, koostöökohtumised) osalemise kulud vastavalt vajadusele.

Abikõlblikud on lahenduste tutvustamiseks korraldatud meedia- ja kommunikatsioonialaste tegevuste (nt sisuturundusartiklite avaldamine, juhendmaterjalide koostamine, keeletoimetuse ja tõlketeenuse tellimine, reklaamteenuste tellimine, meediastrateegiate ja -kampaaniate korraldamine jms) kulud.

Abikõlblikud on tegevuste elluviimisega kaasnevad personali- ja transpordikulud.

Kaudsed kulud on abikõlblikud ainult lihtsustatud hüvitamisviisidest ühtse määra alusel. Ühtse määra rakendamisel ei tule tõendada ega esitada RÜ-le kaudsete kulude kuludokumente, kulude tasumist tõendavaid dokumente ega kulu aluseks olevaid arvestusmetoodikaid. Seetõttu ei kontrollita ka kaudsete kulude aluseks olevaid kulusid paikvaatluse ega projektauditi käigus. Samuti ei tule osalise tööajaga administreeriva personali üle pidada arvestust ega raamatupidamisarvestuses eristada ühtse määra alusel hüvitatud kaudseid kulusid. Kaudsed kulud moodustavad 15% TAT otsestest personalikuludest.

Punkt 6 „Toetuse maksmise tingimused ja kord“

Toetuse väljamaksmine toimub ühendmääruse § 27 lõike 1 punkti 1 alusel, v.a kaudsete kulude hüvitamine. Maksetaotlusi võib esitada vähemalt üks kord kvartalis, kuid kõige sagedamini üks kord kuus. Kui kalendrikuus makseid ei tehta, siis null-reaga maksetaotlust esitada ei tule.

Punkt 7 „Elluviija ja partneri kohustused“

Lisaks TAT-s sätestatud kohalduvad elluviijale ja partnerile ühendmääruse §-des 10–11 sätestatud kohustused. Muu hulgas tuleb erilist tähelepanu pöörata riigihangete seaduse järgimisel ning avalikkuse teavitamisel tuleb järgida Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruses nr 54 „Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse teavitamine“ sätestatud nõudeid.

RA-le (Sotsiaalministeeriumi nutika arengu toetamise osakond) esitatakse TAT järgmis(t)e eelarveaasta(te) eelarve kinnitamiseks jooksva aasta 15. oktoobriks. RA nõudmisel on TAT elluviija

kohustatud esitama TAT eelarve jagunemise aastate ja eelarveartiklite kaupa. Vastav nõue on vajalik sisendina riigieelarve ja tööplaani planeerimise protsessis. TAT elluviija on kohustatud RA-le esitama iga kuu eelarve täitmise aruande. RA on aruandekohustuslik tema vastutusalas olevate meetmete elluviimises ning selleks eraldatud toetuse kasutamises, mistõttu on vajalik tihedamini kui kaks korda aastas (aruannete esitamise tähtajad) seirata vahendite kasutamist ning vajaduse korral sekkuda (ala- või ülekasutamine) TAT elluviimisse.

Peale TAT kinnitamist esitab elluviija RÜ-le väljamaksete prognoosi 15 tööpäeva jooksul. Igal aastal tuleb väljamaksete prognoos järgmise eelarveaasta kohta esitada 10. detsembriks või kümne tööpäeva jooksul peale lisaeelarve kinnitamist. Kui väljamaksetaotlused erinevad esitatud prognoosist 25%, tuleb elluviijal esitada uus väljamaksete prognoos järele jäänud eelarve aasta kohta.

Partneril tuleb esitada elluviijale enne TAT-st rahastatavate riigihangete algamist riigihanke alusdokumendid ja enne hankelepingu muutmist muudatuse eelnõu. Elluviija omakorda esitab dokumendid RÜ-le eelnõustamiseks.

On oluline rõhutada, et ka ÕÜFist rahastatud tegevustes tuleb osalejate kohta koguda nõutavad andmed vastavalt ÜSS2021_2027 § 19 lõikele 3.

Kui IVOL rikub TAT-st tulenevat kohustust (nt riigihanke korraldamisel esineb viga) ning selle alusel teeb RÜ finantskorrektsiooni otsuse, mille tulemusel IVOLi rikkumisega seotud kulu katteks ei anta toetust või tuleb toetus tagasi maksta, on Sotsiaalministeeriumil õigus IVOLilt vastav summa tagasi nõuda RÜ otsusest lähtuvalt.

Punkt 8 „Aruandlus“

Punktis sätestatakse vahearuannete ja lõpparuande esitamise kohustus ja tähtajad ning aruannetes puuduste esinemise korral nende menetlemise kord. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida TAT tegevuste edenemist ja tulemuste täitmist ning võimaldavad vajaduse korral juhtida tähelepanu vajakajäämistele ja teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi.

Punkt 9 „TAT muutmine“

Punktis sätestatakse TAT muutmise kord. Muudatusvajadused peavad olema motiveeritud ja aitama kaasa TAT edukale elluviimisele. Sagedamini kui üks kord kuue kuu jooksul ei ole TAT-d muuta mõistlik, arvestades muutmisprotsessi ajamahukust ning sellega kaasnevat halduskoormust. TAT-d peavad põhinema põhjalikel analüüsidel ja planeerimisel, välistades sagedaste paranduste vajaduse. Samuti peavad olema vajalikud muudatused põhjendatud ja läbi kaalutud.

TAT elluviija esitab RA-le põhjendatud taotluse TAT muutmiseks, RA vaatab taotluse läbi ja esitab selle arvamuse avaldamiseks RÜ-le. Kui muudatus on vajalik, korraldab RA TAT muutmise.

RA-l on õigus TAT-d muuta, kui selgub, et see on vajalik TAT edukaks elluviimiseks või TAT partneril ja elluviijal ei ole toetuse kasutamist ettenähtud tingimustel võimalik jätkata. RA võib muuta TAT finantsplaani, eelarvet või TAT abikõlblikkuse perioodi. Kui TAT rakendamisel tekib eelarveliste vahendite jääk, võib RA vähendada TAT eelarvet tingimusel, et see ei takista TAT eesmärkide täitmist. Vastav säte on vajalik olukorras, kui on näha, et TAT tegevuste elluviimiseks kulub oluliselt vähem vahendeid, kui oli esialgselt planeeritud.

Punkt 10 „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“

Viidatakse finantskorrektsiooni otsuste ja tagasimaksete tegemise reeglistikule.

Punkt 11 „Vaiete lahendamine“

Nimetatakse RÜ otsuse või toimingu vaide menetleja.

III Käskkirja vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele

Käskkiri on vastavuses Euroopa Liidu õigusega.

Käskkirja koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1056, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond (ÕÜF);
- 3) TAT tegevused on kooskõlas ELi põhiõiguste hartas nimetatud põhiõigustega ja puuetega inimeste konventsiooni väärtustega.

IV TAT mõjud

TAT raames elluviidavad tegevused täiendavad perioodi 2014–2020 TAT-st „Tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused“ ellu viidud Ida-Virumaa arendusprogrammi ([Hoolekanne Ida-Viru maakonnas | Riigi Tugiteenuste Keskus \(rtk.ee\)](#)) ning loovad sooduspinnase seniste arenduste jätkumiseks. Rahvastiku vähenemisest ja vananemisest tingitud muutused mõjutavad Eestis kõige enam Ida-Virumaad ja keskustest kaugemaid piirkondi. Toetatavad tegevused panustavad kliimaneutraalsele ringmajandusele ülemineku protsessis tekkivate sotsiaalprobleemidega (tööpuudus, ümberõppe vajadus) toimetulekusse. Tegevuste raames toetatakse piirkonnaülese sotsiaal- ja tervishoiualase kompetentsi loomist piirkondlikku KOV-ide liitu selleks, et projekti raames elluviidavad tegevused lähtuksid eelkõige piirkondlike KOV-ide ja kogukondade vajadustest ning tagaksid tegevuste ja struktuuride jätkusuutlikkuse ka pärast projekti lõppemist.

Ühiskondlikku muutust toetavate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamine Ida-Virumaal mõjutab omakorda piirkonda ühtse ja kvaliteetse piirkondliku sotsiaal- ja tervishoiutoe pakkumise tekkimist. Paindlikud ja uuenduslikud lahendused ning motivatsioonipaketi loomine avaldavad positiivset mõju piirkonna sotsiaalmajanduslikule arengule ja inimväärse elukeskkonna tekkele ning soodustavad spetsialiste valima oma töö- ja elukohaks Ida-Viru maakonna.

TAT tegevused panustavad regionaalarengusse. Tegevuste eesmärk on tagada sotsiaal- ja tervishoiusüsteemi arendamine Ida-Viru maakonnas, et tekiks ühtne hästi kättesaadav teenuste võrgustik, areneks koostöö sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna (sh lastekaitse) vahel, mis toetaks piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut ja inimväärse elukeskkonna teket, ning panustab seeläbi õiglase ülemineku protsessi Ida-Virumaal. Inimesekeskse abi korraldamiseks rakendatakse üle riigi sarnastel põhimõtetel toimivat koordineeritud mudelit, arvestades samas piirkondlikke eripärasid. TAT raames on planeeritud arendada valdkondade ja üksikjuhtumite ülest võrgustikutööd ning kaardistada piirkondlik teenuste ja toetuste korraldus koos kitsaskohtade ja arendusvajadustega. Juhtumikorralduse käigus suunatakse kompleksvajadusega inimesed saama teenuseid, mida rahastatakse KOV-i või riigi eelarvest.

Ida-Virumaa KOV-idel puudub abivajajate andmete seire, võrgustikud on ebaühtlased ja teenused on määratud kättesaadavuse, mitte vajaduspõhisuse järgi. Toetavate teenuste pakujatel ei jätku spetsialiste, puudus on eestikeelsetest spetsialistidest, vaimse tervise toetamine on puudulik. TAT raames on planeeritud toetada KOV-ide juhtimise ja institutsionaalse võimekuse kasvu. TAT tegevustega tagatakse süsteemis töötavatele inimestele ligipääs uutele võrgustikukoolitustele ja sekkumistele koos vajalike tööjuhiste, hindamisinstrumentide ja metoodikatega, mis aitab omakorda piirkondlikult ühtlustada abivajajale pakutava toe kvaliteeti. Tegevuse abil pakutakse

sotsiaalvaldkonnas töötavatele spetsialistidele koolitusi ja õpetatakse täiendavaid erioskusi ning võimestatakse piirkonna lastekaitse- ja hoolekandenasutusi, et parandada teenuste kvaliteeti.

TAT raames teadmiste ja oskuste arendamine ja motivatsioonipaketi loomine toetab piirkonda tööle tulevaid sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna (sh lastekaitse) töötajaid, et toetada piirkonnas senisest tõhusamalt riskiolukorras olevate laste ja perede teenuste tagamise võimekust ja kvaliteedi parandamist. Luuakse motivatsioonipakett sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas töötavatele spetsialistidele, et nad valiksid oma karjäärikohaks Ida-Viru maakonna. Planeeritud tegevustega pakutakse sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna spetsialistidele koolitusi ja õpetatakse täiendavaid erioskusi ning võimestatakse piirkonna lastekaitse- ja hoolekandenasutusi, et parandada teenuste kvaliteeti ja leida potentsiaalseid uusi töötajaid. Eritähelepanu pööratakse teenustele, mille osutamiseks on Ida-Viru maakonnas keeruline leida kvalifitseeritud töötajaid või töötajaid on puudu.

Planeeritud tegevustega luuakse innovatsiooni- ja arendusfond Ida-Virumaal sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna teenuste arendamiseks ja pakkumiseks ning poliitikakujundamise kvaliteedi parandamiseks.

TAT toetab suhtlemisvõimaluste ja andmete kättesaadavuse paranemist. TAT ühe tegevusena on planeeritud luua Ida-Virumaal innovatsiooni- ja arendusfond sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamiseks. See tähendab nii uudsete lahenduste väljatöötamist ja testimist kui ka uute tehnoloogiate, platvormide jms rakendamist (nt innovatsiooniprogrammi algatamine ja elluviimine uudsete lahenduste, koostöövormide ja teenuste arendamise projektide ellukutsumiseks, teadus- ja arendustegevuse toetamiseks ja rahastamiseks) sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas.

Õiglane üleminek on Eesti riigisiseste ja rahvusvaheliste kliimaeesmärkide täitmiseks vajalike meetmete rakendamine selliselt, et üleminekul kliimaneutraalsele majandusele on maksimaalsel võimalikul määral tagatud elanike, KOV-ide ja riigi heaolu säilimine ning ettevõtjatele on tagatud avaliku sektori tugi üleminekust tulenevate uute äriühinuste leidmisel ja rakendamisel.

Seoses üleminekuprotsessiga on Ida-Virumaal vaja arvestada mõju avaldumist järgmistes valdkondades:

- mõju piirkonna elanike sotsiaalsele kindlustundele ja rahulolule;
- mõju piirkonna elanike rändeotsustele;
- mõju lõimumisele ja sotsiaalsele kaasatusele.

TAT tegevustega on planeeritud tagada Ida-Virumaal sotsiaal- ja tervishoiuteenuste kättesaadavuse ja lõimimise paranemine, täiendada koolituste kaudu piirkonna KOV-ide töötajate ning sotsiaal- ja tervishoiutöötajate teadmisi ja oskusi ning luua motivatsioonipakett piirkonda tööle tulevatele sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna töötajatele.

Andmekaitsealane mõjuhindang

TAT tegevuste elluviija on Sotsiaalministeerium ja partner IVOL, kes vastutab kogutavate andmete puhul andmetöötlamise nõuete eest vastavalt isikuandmete kaitset reguleerivatele õigusaktidele (isikuandmete kaitse üldmäärus, isikuandmete kaitse seadus ja valdkondlikud eriseadused), tagades ka andmete kaitse ja turvalisuse.

TAT alla kuuluvaid tegevusi täpsustatakse järgmistel aastatel TAT lisaks olevas aastapõhises tegevuskavas ning käesolev TAT annab tegevustele vaid üldraami. Tegevuste täpsustumisel hinnatakse, kas tegemist on isikuandmete töötlemisega ja kui on, siis määratakse nende töötlemise alused ja andmekoosseis TAT aastapõhise tegevuste kirjelduse juures.

TAT tegevuste seotus isikuandmete töötlemisega, mida saab käesoleval hetkel tuvastada, arvestades TAT-ga kavandatud tegevusi, on järgmine:

- 1) alategevuse 2.1.1 raames isikuandmete kogumist ja töötlemist ei toimu, sest tegevuse käigus hinnatakse Ida-Virumaa KOV-e küpsusmodeliga (SCIROCCO), et tuvastada, kui valmis on KOV liikuma sotsiaal- ja tervishoiuteenuste parema koordineerimise ja integreerituse suunas. Peale hindamist töötatakse välja vastava KOV-i koordinatsioonimudel (üksikjuhtumiplaani koostamiseks ja teenuste koordineeritud osutamiseks, isikustatud teenuseid tegevuse raames ei osutata);
- 2) alategevuste 2.1.2–2.1.4 ja 2.2.1–2.2.3 raames toimuvad koolitused, arutelud ja infopäevad, mis on mõeldud KOV-i töötajatele ning sotsiaalhoolekande- ja tervishoiutöötajatele. Puutumus isikuandmetega seisneb koolituse/infopäeva/arutelu korraldaja poolt koolitusel/infopäeval/arutelul osalejate kohta isikuandmete kogumises ÜSS § 19 lõike 3 alusel, koolitusel osalemiseks ja osalemiseks vajalike andmete töötlemiseks annab inimene nõusoleku.
- 3) alategevuse 2.1.3 raames tuvastatakse statistilise teabena (mudeli rakendamise kordade arv), kas toimub ka koordinatsioonimudeli rakendamine (juhtumikorralduse käigus suunatakse kompleksvajadusega inimesed saama sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid, mida rahastatakse KOV-i või riigi eelarvest; teenust saavate inimeste andmeid töötlevad tervishoiu- ja sotsiaalteenuse osutajad vastavalt teenusele kohalduvale õigusaktile), teenusesaajate isikuandmeid TAT raames ei koguta ega töödelda;
- 4) tegevuse 2.3 raames isikuandmeid ei koguta ega töödelda, sest IVOLi algatusel tehakse üksnes ideekorje ja analüüs rahastamist vajavatest tegevustest, et parandada ja arendada Ida-Virumaa sotsiaal- ja tervishoiuteenuste kättesaadavust ning parandada poliitikakujundamise kvaliteeti.

IVOL teavitab oma kodulehel sihtrühma (KOV-id, sotsiaal- ja tervishoiuteenuse osutajad) tegevustes (koolitused, seminarid, arutelud, infopäevad) osalemise võimalustest.

TAT tegevuste aruandluseks ja toetuse kasumise tõendamiseks peavad TAT elluviijad (sh partnerid) ühendmääruse § 10 lõike 1 punkti 5 alusel koguma tegevustes osalejate (koolitusel, seminaril, arutelul) osaleja ÜSS2021_2027 § 19 lõike 3 (viitab ELi määruse vastavale sättele) kohaseid andmeid. Nimetatud andmete põhjal koondatava statistilise info põhjal teeb Euroopa Komisjon liikmesriikidele statistikat OÜFi tegevuste kohta. Sihtrühma kuulumise tuvastamiseks kogub IVOL järgmisi andmeid: eesnimi, perekonnanimi, isikukood, elukoha KOV, e-posti aadress ja tööandja nimi.

Tegevuses (koolitus, seminar, infopäev) osalemiseks annab inimene nõusoleku, kus teda informeeritakse ka tegevuse elluviimiseks vajalike andmete kogumisest. Tegevuses osalev sihtrühm osaleb tegevuses oma töö raames.

Kontaktandmeid kasutavad partner ja elluviija ka selleks, et saata osalejatele infot ürituste toimumise kohta ning peale üritust materjalide saatmiseks ja tagasiside saamiseks.

IVOL ostab koolituste läbiviimise hankega. IVOL sõlmib hanke võitjaga lepingu, mille alusel on koolituse läbiviijal õigus saada sihtrühma kohta teavet, mis on hankija (IVOL) jaoks vajalik ÜSS2021_2027 § 19 lõikes 3 nimetatud andmete kogumiseks ja koolitusel osaleva sihtrühma tuvastamiseks. Vastavat andmetöötlust täpsustatakse hankedokumentides või mõnes muus asjakohases dokumendis. Andmeid ja statistilist infot kogutakse ÜSS2021_2027 §-s 21 nimetatud registrisse.

Tegevuses osalemise andmeid säilitatakse vastavalt ÜSS2021_2027 §-le 18 viis aastat toetuse saajale tehtud lõppmakse tegemise aasta 31. detsembrist arvates. Arvestades, et TAT abikõlblikkuse periood kestab 2027. aasta lõpuni ja toetuse maksmise aluseks on toetuse saamisega seotud kohustuste täitmine, tehakse lõppmakse 2028. aastal ja andmeid säilitatakse 2033. aasta lõpuni, et tagada tegevuste ja abikõlblikkuse kontroll. Säilitatakse vaid allkirjalehte, kus on eesnimi, perekonnanimi, asutuse nimi ja inimese allkiri.

V TAT kooskõla valikukriteeriumitega

TAT tegevuste valikul lähtuti rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud üldistest valikukriteeriumidest ja -metoodikast vastavalt ühendmääruse §-le 7.

1. Projekti kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele

TAT projekt on kooskõlas „Heaolu arengukava 2023–2030“ alaeesmärgi 2 „Tööturg ja tööelu“ tegevussuuna „Keskkonna- ja kliimaeesmärkide täitmine ning tasakaalustatud regionaalse arengu saavutamine“ eesmärgiga – arendada tööturumeetmeid, mis soodustavad eri piirkondade tööjõu aktiivsust, tööjõu geograafilist mobiilsust, muutustega toimetulekut ja uute oskuste omandamist.

Planeeritud tegevustega (suurendades koostööd valdkondade vahel, koolitades spetsialiste, motiveerides spetsialiste piirkonda tööle asuma, arendades innovaatilisi lahendusi teenuste kättesaadavuse parandamiseks) toetatakse piirkonnas fossiilse kütuse tootmisest üleminekuperioodil põlevkivist tootmise vähenemisega kaasnevate sotsiaalmajanduslike mõjude leevendamist ning töötatakse Ida-Virumaa jaoks välja ja viiakse ellu teenuste ja investeeringute pakett, mis aitab piirkonna elanikel, ettevõtetel ja KOV-idel muudatustest kasu saada ning tagada õiglane üleminek uuele majandusele.

Mõju rakenduskava erieesmärgi „Õiglane üleminek“ ja meetme eesmärkidesse ning näitajatesse on näidatud TAT punktides 1 ja 3 ning seletuskirja I peatükis ja II peatüki punktides 1 ja 3.

2. TAT põhjendus

TAT tegevused aitavad kaasa meetme 21.6.1.12 „Ühiskondlikku muutust toetavate sotsiaal- ja tervishoiuteenuste arendamine Ida-Virumaal“ eesmärgi saavutamisele. TAT eesmärgi, vajalikkuse ja eesmärgi saavutamiseks tehtavate tegevuste kirjeldus on esitatud seletuskirja I ja II peatükis. TAT kohaselt on tegevuste elluviija Sotsiaalministeeriumi hoolekande ja sotsiaalse kaasatuse osakond, kuna ta omab eelnevat kogemust toetuste elluvijana. IVOL on TAT raames partner, et planeeritud tegevuste raames omandada võimekus edaspidi analoogseid tegevusi iseseisvalt rakendada.

3. Kuluefektiivsus

Planeeritud eelarve kujunemist on kirjeldatud eelarve seletuskirjas, sh on tegevused kuluefektiivseim viis tulemuste saavutamiseks. Eelarve planeerimisel lähtutakse varasematest kogemustest sama tüüpi kulude tegemisel. Uut tüüpi kulude planeerimisel uuritakse hindasid turult või töötatakse need ise välja. Tegevuste detailne eelarve kinnitatakse kaheaastaste tegevuskavadena.

4. Elluviija ja partneri suutlikkus projekti ellu viia

Projekti elluvijana omab Sotsiaalministeeriumi hoolekande ja sotsiaalse kaasatuse osakond piisavat kvalifikatsiooni, kogemusi, organisatsioonilisi ja tehnilisi eeldusi projekti elluviimiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks, samuti õiguslikku tuge ministeeriumi õigusosakonnas. Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit omandab tegevuste raames Sotsiaalministeeriumi juhtimisel ja kaasabil võimekuse edaspidi iseseisvalt Ida-Virumaal sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid arendada. Praeguseks on moodustatud Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu üldkogu 19.02.2020 otsusega Ida-Viru maakonna õiglase ülemineku platvorm². Platvorm on piirkonna ettevõtete ja asutuste esindajates koosnev koostöökogu, mis töötab läbi erinevad arvamused ning formuleerib ettepanekud õiglase ülemineku korraldamiseks, mis on sisendiks juhtkomisjonile ja protsessiga seotud strateegiadokumentide koostajatele riigi ja piirkonna tasandil.

² [Platvormi koostöös osalevad organisatsioonid - Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit \(ivol.ee\)](https://ivol.ee).

5. Kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Meede panustab Riigikogu 12. mai 2021. a otsusega heaks kiidetud Eesti pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ aluspõhimõtete hoidmisesse ning sihi „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ alasihiti „Hooliv ühiskond on tähelepanelik ja abivalmis. Siin on igaühel võimalus eneseteostuseks terve elukaare ulatuses ning tagatud on selleks vajalik tugivõrk. Töö-, pere- ja eraelu ühitamine on toetatud, ühiskondlikesse ja kultuurilistesse tegevustesse panustab igaüks sõltumata east ning inimeste heaolu on paranenud.“

Tegevused avaldavad valitud näitajate kaudu mõju horisontaalsetele põhimõtetele (regionaalareng ning võrdsete võimaluste, võrdõiguslikkuse ja ligipääsetavuse põhimõtted). Soolise võrdõiguslikkuse, võrdse kohtlemise ja ligipääsetavuse edendamise indikaatoritesse panustatakse Ida-Virumaa KOV-idele temaatilise koolitus-, nõustamis- ja tugisüsteemi loomisega.

Regionaalse tasakaalustatuse (piirkondlike lõhede vähenemine ja teenuste ühtlasem kättesaadavus) ning KOV-ide haldus- ja arendusvõimekuse ja autonoomia saavutamist toetavad kõik planeeritud kolm tegevust. Planeeritud on parandada sotsiaal- ja tervishoiuteenuste sidusust, innovatsiooni- ja arendustegevuse soodustamist piirkonnas ning KOV-i töötajate, sotsiaal- ja tervishoiutöötajate koolitamist.

Kliimamuutuste leevendamiseks kliimaneutraalsusele üleminek puudutab eelkõige Ida-Virumaad sealse põlevkivitööstuse tõttu. Põlevkivist tootmise vähenemisega kaasnevate sotsiaalmajanduslike mõjude leevendamiseks on kavandatud kõigi tegevustega parandada piirkonnas sotsiaal- ja tervishoiuteenuste kvaliteeti, kättesaadavust ja arendust.

VI TAT rakendamine

TAT rakendatakse tagasiulatuvalt alates 01.11.2022.

VII TAT kooskõlastamine

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks kaks korda, esimene kord Rahandusministeeriumile ja e-posti teel Riigi Tugiteenuste Keskusele (korraldusasutus, rakendusüksus) ning arvamuse avaldamiseks Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidule. Kuna Rahandusministeerium eelnõu esimesel korral ei kooskõlastanud (ei oldud nõus TAT raames avatud vooru korraldamisel projektide valimisega tulenevalt komisjoni uuest lähenemisviisist), esitati eelnõu uuesti EIS-i kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, e-posti teel Euroopa Komisjonile ja seirekomisjonile ning õiglase ülemineku juhtkomiteele.

Esitatud kommentaarid ja nende vastused on kajastatud kommentaaride tabelis.

Seletuskirja lisad

Põhiõiguste hartaga ja puuetega inimeste õiguste konventsiooniga arvestamise kontroll-leht – lisa 1
Riskide hindamise tabel – lisa 2